

همسایه‌های آسمان

اخلاق و آداب آپارتمان‌نشینی

حجت‌الاسلام والمسلمین حمید وحیدی*

درآمد

عصر حاضر را می‌توان عصر بلندشدن ساختمان‌ها و کوتاه‌شدن دیوارهای همسایگی دانست؛ عصر نزدیک‌شدن مرزهای زندگی ظاهری و فاصله‌گرفتن از مرزهای هم‌زیستی و همدلی.

امروزه، دیگر چهاردیواری‌هایمان اختیاری نیست و دیوارهای خانه‌هایمان پُر از گوش شده‌اند. اینکه آپارتمان‌نشینی، جزء جدایی‌ناپذیر زندگی امروز بشر شده یا هنوز می‌توان سازوکاری برای برگرداندن سبک مسکن‌سازی به شیوه قدیم و مطابق دستورات دینی، ارائه کرد و اینکه اصلاً زندگی آپارتمان‌نشینی با آموزه‌ها و ارزش‌های اسلامی مطابقت دارد یا خیر، در این نوشته به دنبال آن نیستیم و در این باب، فقط به این مقدار بسنده می‌شود که

---

* دانش‌آموخته حوزه علمیه.

طبق توصیه پیشوایان معصوم علیهم‌السلام هیچ‌کس نباید بدون رضایت همسایه‌اش خانه خود را به قدری بلند سازد که مسیر جریان هوا را بر آنان ببندد و آنها را از نور خورشید محروم سازد.^۱

مقصود نگارنده در این نوشتار، تنها اشاره به نکاتی است که شاید بتواند برای مخاطب‌های درد آشنا و مبلغان و مروجان دینی مفید باشد و در بهبود وضع معیشت و سازگارسازی سبک زندگی در آپارتمان با آنچه مورد رضای حق و صاحبان شریعت است، به کار آید. به نظر می‌رسد، بتوانیم با به‌کار بستن دستورات حکیمانه دین و پیشوایان دینی، خانه‌های کوچکمان را در این ساختمان‌های بزرگ، یک قدم به آسمان نزدیک‌تر کنیم و همسایه آسمان و آسمانیان شویم.

همسایه کیست؟

طبق تعریف روایات، تا فاصله چهل خانه در اطراف یک منزل، همسایه محسوب می‌شوند.^۲ البته در گذشته، این چهل خانه را معمولاً در چپ و راست و پیش و روی خانه محاسبه می‌کردند؛ ولی امروزه باید در محاسبه، بالا و پایین را نیز اضافه کنیم. بحث از این موضوع را که عدد چهل در اینجا به معنای عدد مشخصی است و یا دلالت بر کثرت دارد، به کارشناسان فقه‌الحديث وامی‌گذاریم؛ اما این حقیقت بر کسی پوشیده نیست که در زندگی‌های امروزی، این دستور نسبت به چهار خانه هم درست رعایت نمی‌شود؛ چه رسد به چهل خانه، و گاهی به جای آنکه خیر و منفعت یک همسایه به اطرافیان برسد، چهل خانه یک مجتمع، از دست یک همسایه در عذاب‌اند و برخی همسایگان، بیشتر باعث سایش اعصاب هستند تا آسایش روان.

۱. زین‌الدین بن علی (شهید ثانی)، *مسکن الفوائد*، ص ۱۰۵: «رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله - فی حقوق الجار - ... ولا تستطیل علیه بالبناء فتحجب عنه الريح إلا بإذنه؛ پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله درباره حقوق همسایه فرمود: ... خانه‌ات را بلندتر از خانه او نساز که جلوی جریان هوا را بر او بگیری؛ مگر آنکه خودش اجازه دهد.»

۲. حرّ عاملی، *وسائل الشیعه*، ج ۵، ص ۲۰۲: «رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله: أربعون داراً جاراً.» و «الإمام علی علیه‌السلام: حریم المسجد أربعون ذراعاً، والجوار أربعون داراً من أربعة جوانبها.»

این تعبیر را که «آن‌قدر به حفظ حقوق همسایه سفارش شده است که گویا همسایه از همسایه ارث می‌برد»، خیلی شنیده‌ایم؛ اما شاید کمتر به گوشمان خورده باشد که در روایات، حرمت همسایه را مانند حرمت مادر دانسته‌اند.^۲ وقتی این دو موضوع را کنار هم قرار می‌دهیم، به نتایج جالبی می‌رسیم؛ چنان‌که پدر و مادر به تعبیر رسول خدا ﷺ «بهشت و جهنم» انسان محسوب می‌شوند^۳ و یا اینکه خداوند به شخصی که در حق پدر و مادر خویش نیکوکار است، می‌گوید: «هرکار می‌خواهی بکن که تو را می‌بخشم.» و در مقابل، به کسی که عاق والدین باشد، می‌گوید: «هرکار می‌خواهی بکن که تو را نمی‌بخشم.»^۴ نکته قابل تأمل اینکه در آیه ۳۶ سوره نساء نیز به نیکی به همسایگان، پدر و مادر و خویشان سفارش شده^۵ و خود این هم‌جواری در کلام الهی، شاهد گویایی بر اهمیت رعایت حقوق همسایگان است.

اهمیت انتخاب همسایه

هنگام انتخاب خانه یا خرید منزل، شناخت همسایه از منظر دین بسیار مهم است و اهمیت آن، حتی از خود خانه و محله و امکاناتش، بیشتر است. در روایات بارها بر این مهم تأکید شده که پیش از انتخاب خانه و بیش از حساسیت برای انتخاب محله، باید در انتخاب همسایه دقت و حساسیت به خرج داد.

---

۱. نعمان بن محمد مغربی (ابن حیون)، دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۸۸: «عنه ﷺ: ما زال جبرئیل ﷺ یوصینی بالجاری حتی ظننت أنه سیورته.»

۲. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۶۶: «عنه ﷺ: حرمة الجار علی الإنسان کحرمة أمه.»

۳. محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۱۳، ص ۴۴۷: «رسول الله ﷺ - لما سُئِلَ عَنْ حَقِّ الْوَالِدَيْنِ عَلَيَّ وَكَانَ بَيْنَهُمَا جَارٌ - قَالَ: «مَا سَأَلْتَنِي عَنْ حَقِّ الْوَالِدَيْنِ إِلَّا لِيُخْبِرَنِي بِحَقِّ الْجَارِ.»

۴. محمد بن محمد شعیری، جامع الأخبار، ص ۸۴: «وَقَالَ ﷺ يُقَالُ لِلْجَارِ أَعْمَلُ مَا شِئْتَ فَإِنِّي لَا أَعْفِرُ لَكَ - وَ يَقُولُ لِلْبَارِ أَعْمَلُ مَا شِئْتَ فَإِنِّي سَأَعْفِرُ لَكَ.»

۵. نساء، آیه ۳۶: «وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ؛ خدای را بپرستید و هیچ چیز شریک او مسازید و با پدر و مادر و خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و همسایه خویش و همسایه بیگانه و همنشین، نیکی کنید.»

از حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ نقل شده است که: «مردی خدمت پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمد و عرض کرد: می‌خواهم خانه‌ای بخرم. دستور می‌دهید کجا بخرم؟ در میان جهینه یا مزینه یا تقیف و یا قریش؟ پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به او فرمود: اوّل، همسایه و سپس خانه. اوّل، همسفر و سپس سفر.»^۱ به همان میزان که همسایه خوب، از نشانه‌های سعادت انسان در زندگی دنیاست، به تعبیر روایات، همسایه بد، باری سنگین بر دوش آدمی است که نشانه‌های او را به لرزه درمی‌آورد. یکی از حکمت‌هایی که از حضرت لقمان حکیم نقل شده، این جمله است که فرموده: «من صخره‌های بزرگ و آهن، و هر بار سنگینی را به دوش کشیدم؛ اما باری سنگین‌تر از همسایه بد ندیدم.»^۲ به نظر می‌رسد، تلخی و دشواری تحمل همسایه‌های بد، حتی برای بزرگان ناگوار و ناخوشایند بوده؛ به گونه‌ای که در برخی روایات، همسایه بد، از جمله مصیبت‌های کمرشکن دانسته شده است.^۳

همسایه یا هم‌خانه

نباید یادمان برود که یکی از بارزترین جلوه‌های حُسن همسایگی، احوالپرسی از همسایه‌هاست. امروزه، نزدیک‌تر شدن خانه‌ها به یکدیگر در مجتمع‌های آپارتمانی، نه تنها اثری بر نزدیک‌تر شدن دل‌ها به یکدیگر نداشته، بلکه ظاهراً باعث دورتر شدن افراد از هم شده است و باید گفت: «از دل برود هر آن‌که همسایه شود!»

امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَامُ می‌فرماید: «از نشانه‌های حُسن همسایگی، جویاشدن از احوال همسایه است.»^۴ بنابراین، بد نیست چندی یک بار، از همسایه‌هایی که در واقع «هم‌خانه»‌های ما

۱. کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۲۴: «الإمامُ عليُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: جاءَ رجلٌ إلى رسولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فقال: يا رسولَ الله! إنِّي أردتُ شراءَ دارٍ، أين تأمرني أشتري؟ في جهينة أم في مزينة أم في تقيف أم في قریش؟ فقال له رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الجوارُ ثم الدارُ، والرفیقُ ثم السفرُ.» همچنین از حضرت امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَامُ نقل شده است که: «سَلُّ عن الجارِ قبلَ الدارِ؛ پیش از خریدن خانه، بین همسایه‌ها کیستند.»

۲. شیخ صدوق، الأملی، ص ۶۶۹: «لقمانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: حَمَلْتُ الجَنْدَلَ والحديدَ وكُلَّ حِمْلٍ ثَقِيلٍ، فَلَمْ أَحْمِلْ شَيْئاً أَثْقَلَ مِن جَارِ السَّوءِ.»

۳. شیخ صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۲۰۶: «رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يا عليُّ! أربعةٌ مِن قَواصِمِ الظُّهْرِ: ... و جَارُ سَوءٍ فی دارِ مُقامٍ؛ پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: ای علی! چهار چیز کمرشکن است: ... و همسایه بد ماندگار [در کنار تو].»

۴. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۲۳۱: «الإمامُ عليُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِن حُسْنِ الجِوارِ تَفَقُّدُ الجارِ.»

هستند، احوالی پرسیم و اگر نیازی دارند و مشکلی برایشان پیش آمده، کمکشان کنیم و اگر کاری هم از دستمان بر نمی‌آید، دست‌کم با همدلی، آرامشان کنیم. بارها دیده و شنیده شده است که در دل ساختمان‌های بلند آکنده از انسان‌های درگیر زندگی که به «آسمان‌خراش» معروف شده‌اند و علاوه بر خراشیدن آسمان، مشغول خراشیدن روح انسانی آدم‌ها هستند، همسایه‌ای مشکلی جدی داشته، ولی کسانی که در آن ساختمان و حتی همان طبقه زندگی می‌کرده‌اند، هرگز از بحران جاری زندگی او خبری نگرفته‌اند.

این اتفاقات شاید در جوامع غربی که با فرهنگ اصیل اسلامی آشنا نیستند، دور از انتظار نباشد؛ اما بروز آن میان ما مسلمانان، جای بسی شگفتی و تأسف است؛ چه اینکه پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده: «به من ایمان نیاورده، آن که شب سیر بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد. به من ایمان نیاورده است، آن که شب پوشیده بخوابد و همسایه‌اش برهنه باشد.»^۱

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مصادیق دیگری را نیز برای این امر ضروری بیان کرده و فرموده‌اند: «[از حقوق همسایه‌ات این است که] اگر از تو کمک خواست، کمکش کنی. اگر از تو قرض خواست، به او قرض دهی. اگر نیازمند شد، نیازش را برطرف سازی. اگر مصیبتی دید، او را دلداری دهی. اگر خیر و خوبی به او رسید، به وی تبریک گویی و اگر بیمار شد، به عیادتش روی.»^۲

از دیگر نمودهای روشن روحیه همزیستی و به فکر هم بودن، کمک به همسایگان و برآورده کردن نیازهای کوچک و بزرگ آنهاست؛ آنچه در قرآن و روایات، از آن به نام «ماعون» یاد شده است.

---

۱. محمد بن زین‌الدین ابن ابی‌جمهور، *عوالی التالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیه*، ج ۱، ص ۲۶۹: «رسول

الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ما آمن بی من بات شبعان وجاره طاویا، ما آمن بی من بات کاسیا وجاره عاریا.»

۲. زین‌الدین بن علی (شهید ثانی)، *مسکن الفوائد*، ص ۱۰۵: «رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ — فی حقوق الجار —: إن استعانتک أغثته، وإن استقرضک أقرضته، وإن افتقر عذت علیه، وإن أصابته مصیبة عزینته، وإن أصابه خیر هنأته، وإن مرض عذته.»

خداوند متعال به کسانی که از ارائه کمک به همسایگان خود سرباز می‌زنند وعده عذاب می‌دهد^۱ و در روایتی از رسول خدا ﷺ نقل شده است: «هرکس کالا و کمکی از همسایه خود دریغ دارد، خداوند در روز رستاخیز، خیر خود را از او دریغ دارد و او را به خودش واگذارد و چه بد وضعی دارد کسی که خداوند او را به حال خودش واگذارد!»^۲ متأسفانه، در این زمانه، طاعونِ منع ماعون و بخل‌ورزیدن از کمک به همسایگان در نیازهای جزئی، تحت تأثیر فرهنگ بی‌رحم غربی، در جامعه روزبه‌روز بیشتر گسترش می‌یابد.

احوالپرسی نه تجسس!

ذکر این نکته هم خالی از لطف نیست که باید بین جویای احوال‌شدن و تجسس و فضولی کردن و در پی کشف عیوب بودن، فرق گذاشت. بسیار دیده می‌شود که برخی همسایگان به جای اینکه به فکر دیگران و نگران احوال همسایگان باشند، به شیوه‌های مختلف در صدد کشف عیب و مچ‌گیری هستند و به فضولی‌های آزاردهنده می‌پردازند. برای این عده از کارآگاهان همیشه گوش‌به‌زنگ که مانند پایگاه‌های خبرگزاری رفتار می‌کنند و نه با قصد اصلاح که با قصد تخریب و یا صرفاً از سر کنجکاوی، خبرها را می‌برند و گزارش‌ها را می‌آورند، باید این حدیث تکان‌دهنده را خوانند؛ رسول خدا ﷺ فرموده: «ای جماعتی که به زبان، اسلام آورده و به دل، اسلام نیاورده‌اید! به دنبال لغزش‌های مسلمانان نباشید؛ که هر کس لغزش‌های مسلمانان را پی‌جویی کند، خداوند لغزش او را پی‌می‌گیرد و هرکس که خدا او را عیب‌جویی کند، رسوایش می‌سازد.»^۳

۱. ماعون، آیه ۴ - ۷: «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُنَ * وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ؛ پس وای به حال نمازگزاران! آنان که از نمازشان غافل و به آن بی‌اعتنایند. آنان که ریاکاری می‌کنند و اسباب و وسایل مورد نیاز را دریغ می‌دارند.»

۲. شیخ صدوق، کتاب من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۴: «رسولُ الله ﷺ: مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ جَارَهُ مَنَعَهُ اللَّهُ خَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَوَكَّلَهُ إِلَى نَفْسِهِ، وَمَنْ وَكَّلَهُ إِلَى نَفْسِهِ فَمَا أَسْوَأَ حَالَهُ.»

۳. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۵۵: «عن النبی ﷺ: یا معشرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُسَلِّمْ بِقَلْبِهِ، لَا تَتَّبِعُوا عَثْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ. فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَثْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثْرَتَهُ، وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثْرَتَهُ يَفْضَحْهُ.»

چهاردیواری، نیمه‌اختیاری

سفارش به رعایت حقوق مردم و در نظر گرفتن حریم‌ها و حرمت‌ها، همیشه مورد توجه دین و دین‌مداران بوده است. در زندگی مشترک در یک ساختمان، مصادیق بسیاری از حق‌الناس پیش می‌آید که باید توسط ساکنان رعایت شود. این مسئله، در بسیاری از موارد، یک باید «فقهی» و «حقوقی» است و در برخی موارد «اخلاقی» است؛ به عنوان نمونه، نباید فراموش کرد که طبق ضوابط فقهی و حقوقی، «ملکیت مشاع» با «ملکیت طلق» تفاوت‌های اساسی دارد و عدم رعایت آن، علاوه بر اینکه معصیت است، باعث ضمان و وجوب پرداخت خسارت می‌گردد.

متأسفانه، از مفهوم مالکیت مشترک، برداشت درستی در بسیاری از مجتمع‌های مسکونی وجود ندارد و این مسئله، باعث می‌شود که هم معصیت رخ دهد و هم ضمان پیش آید. راهروها، آسانسور، تأسیسات ساختمانی، پشت بام، راه‌پله‌ها و محوطه یک مجتمع مسکونی، جزء مشاعات آن به شمار می‌آیند و این، به معنای آن است که هرگونه تصرف مالکانه در این بخش‌ها، باید با رضایت همه مالکان باشد؛ اما در بسیاری از موارد، دیده می‌شود که ساکنان با تصور اینکه هر یک مالک بخشی از این فضاها هستند، در آن آزادانه هرچه دل‌تنگشان می‌خواهد، انجام می‌دهند؛ برای مثال، اینکه برخی افراد آسانسور را با وانت حمل‌اثاث، و پارکینگ را با تعویض روغنی و یا کارواش اشتباه می‌گیرند و یا راهروها را به منزله حیاط خلوت خانه‌شان می‌پندارند، باعث نارضایتی سایر ساکنان و مالکان می‌شود.

طبق قوانین موجود در مورد ساختمان‌های مشترک، حتی تغییر نمای ساختمان در مورد واحدی که شخصی مالکیت آن را در اختیار دارد، ممنوع است.

اینجاست که باید گفت کسی که به زندگی در آپارتمان تن داده، در واقع باید قانون قدیمی «چهاردیواری، اختیاری» را با قانون «چهاردیواری، غیراختیاری» و یا دست‌کم «نیمه‌اختیاری» جایگزین کند و تمام توان خود را در رعایت حق‌الناس به کار بندد؛ حقی که خداوند آن را

بر حق خودش مقدم داشته است؛^۱ حقی که حتی با ریخته شدن خون انسان در راه خدا نیز از گردن آدمی برداشته نمی شود.^۲

مرنج و مرنجان

آزار نرساندن به همسایگان، به محیط‌های آپارتمانی اختصاص ندارد و همیشه و همه جا و نسبت به همه، مورد تأکید پیشوایان دینی بوده است؛ چنان که رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دستور دادند: سه مرتبه این جمله را در مسجد با صدای بلند اعلام کنند: «هر آن که همسایه اش از شر او ایمن نباشد، ایمان ندارد.»^۳ اما باید توجه داشت که آزار و اذیت همسایگان در آپارتمان‌ها، تعریف جدیدی پیدا می کند؛ چرا که در این کندوهای انسانی، علاوه بر تمام نکاتی که همه

۱. علی بن محمد لیشی واسطی، *عیون الحکم والمواعظ*، ص ۲۲۳: «الإمامُ علیٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: جَعَلَ اللهُ سَبْحَانَهُ حُقُوقَ عِبَادِهِ مُقَدِّمَةً لِحُقُوقِهِ، فَمَنْ قَامَ بِحُقُوقِ عِبَادِ اللهِ كَانَ ذَلِكَ مُؤَدِّياً إِلَى الْقِيَامِ بِحُقُوقِ اللهِ؛ امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: خداوند سبحان حقوق مردم را بر حقوق خود مقدم گردانید. پس هر که حقوق بندگان خدا را رعایت کند، این کار به رعایت کردن حقوق خدا می انجامد.»

۲. شیخ طوسی، *تهذیب الأحکام*، ج ۶، ص ۱۸۴: «الإمامُ الباقرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كُلُّ ذَنْبٍ يُكْفَرُهُ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الَّذِيْنَ لَا كَفَّارَةَ لَهُ إِلَّا أَدَاؤُهُ، أَوْ يَقْضَى صَاحِبُهُ، أَوْ يَعْفُو الَّذِي لَهُ الْحَقُّ؛ امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: کشته شدن در راه خدا، هر گناهی را جز قرض پاک می کند؛ زیرا قرض، جز با ادا شدن پاک نشود؛ باید بدهکار، وام خود را بپردازد و یا طلبکار، از حق خود بگذرد.»

۳. حسین بن سعید کوفی اهوازی، *الزهد*، ص ۴۲: «عن الإمام الصادق عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: إِنِّي اشْتَرَيْتُ دَاراً مِنْ بَنِي فُلَانٍ، وَإِنَّ أَقْرَبَ جِيرَانِي مِنِّي جِوَاراً مِنْ لَا أَرْجُو خَيْرَهُ وَلَا أَمْنُ شَرَّهُ. قَالَ: فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيّاً وَسَلْمَانَ وَأَبَا ذَرٍّ - وَ نَسِيْتُ آخَرَ - وَأَطْنَةُ الْمَقْدَادَ - أَنْ يُنَادُوا فِي الْمَسْجِدِ بِأَعْلَى أَصْوَاتِهِمْ بَأَنَّهُ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَمْ يَأْمَنْ جَارُهُ بِوَأْتِقَهُ، فَنَادُوا بِهَا ثَلَاثاً؛ از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ روایت است که: مردی از انصار خدمت پیامبر خدا آمد و عرض کرد: من از فلان طایفه خانه ای خریده ام و نزدیک ترین همسایه ام کسی است که امیدی به خیر او ندارم و از شرش در امان نیستم. پس، پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به علی و سلمان و ابوذر - و یکی دیگر که نامش را فراموش کرده ام و فکر می کنم مقدار باشد - دستور داد با صدایی بلند در مسجد اعلام کنند: هر آن که همسایه اش از شر او ایمن نباشد، ایمان ندارد، و آنان سه بار این پیام را اعلام کردند.»

همسایگان باید رعایت کنند، نکات دیگری نیز هست که رعایت نکردنشان باعث رنجش خاطر دیگر ساکنان می‌شود.

در خانه‌های آپارتمانی، رعایت سکوت و پرهیز از ایجاد آلودگی صوتی، به‌ویژه در ساعت استراحت همسایگان، محدودیت‌هایی به دنبال دارد؛ محدودیتی که لازمه‌اش این است چشمتان به ساعت باشد و گوشتان به میزان صدای تلویزیون، و حواستان باشد که اگر فرزند دلبندتان بهانه‌ای گرفت و درخواستی داشت، تا پیش از آنکه کار به جیغ‌های آزاردهنده و گریه‌های همسایه‌بیدارکن برسد، بحران را مدیریت کنید و با برگزاری مذاکرات مسالمت‌آمیز ماجرا را ختم به خیر نمایید.

متأسفانه، برای بیان این توقع که پیمانکاران و معماران در عایق‌بندی خانه‌ها قدری وجدان کاری به خرج دهند و آرامش بیشتری را برای ساکنان ساختمان‌ها به ارمغان آورند، هم قدری دیر شده است و هم قدری از اثربخشی این قبیل توصیه‌ها ناامیدیم. بنابراین، به جای پیشنهاد بالا بردن ضخامت دیوارها، پیشنهاد می‌شود صدایتان را کمی پایین بیاورید.

همچنین در کنترل بوهایی که از پخت‌وپز ناشی می‌شود، باید دقت لازم را داشت و سعی کرد که اگر غذای خوش‌رایحه‌ای طبخ می‌شود، همسایه‌ها را هم از آن بهره‌مند ساخت و یا اگر این کار مقدور نیست، دست‌کم مشامی را آزار نداد و دلی را آب نکرد.

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در سفارشی حکیمانه فرموده‌اند: «همسایه‌ات را با دود و بوی دیگ خانه‌ات ناراحت مکن؛ مگر اینکه مقداری از غذای آن را برای او بفرستی»^۱

تأخیر در پرداخت حقوق مشترک نیز از موارد تأسف‌برانگیزی است که هم‌گویای بی‌مبالاتی شخص است و هم باعث آزار همسایگان. از نظر فقهی، اگر تأخیر در پرداخت سهم استفاده از امکانات عمومی در یک مجتمع، بدون رضایت سایر ساکنان باشد، افزون بر حرمت در برخی موارد، باعث بطلان عبادت‌های این اشخاص می‌شود. بایستگی این مهم در مجموعه‌هایی که انشعاب آب و برق مشترک دارند، بیشتر به چشم می‌آید و زشتی کوتاهی در پرداخت حقوق مشترک را بیشتر نمایان می‌سازد.

---

۱. زین‌الدین بن علی (شهید ثانی)، *مسکن الفوائد*، ص ۱۰۵: «رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - في حقوق الجار - : ولا تؤذ به بريح قدرك إلا أن تعرف له منها.»

با توجه به آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام می‌توان گفت در سبک زندگی اسلامی، اذیت نکردن همسایگان به همراه تحمل آزار و صبر در برابر بی‌توجهی‌های آنها، مساوی است با ایمان. این معادله را می‌توان از پیوست دو کلام نورانی فهمید؛ رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرموده: «با همسایه‌ات نیکو همسایه‌داری کن، تا مؤمن باشی.»^۱ و امام کاظم علیه‌السلام فرموده: «حُسن همسایگی، این نیست که آزار نرسانی؛ بلکه حُسن همسایگی، این است که در برابر آزار و اذیت همسایه شکبیا باشی.»^۲

بنابراین، اگر یک شب همسایه‌تان میهمانی داشت و تا دیروقت سروصدایشان شما را بی‌خواب کرد و یا نیمه‌شب با صدای گریه نوزاد تازه به دنیا آمده یکی از ساکنان، از خواب بیدار شدید و یا اگر یک روز بوی سوختن غذای همسایه شما را کلافه کرد، چشمانتان را ببندید و با نیت نزدیک شدن به خداوند متعال، بر این سختی‌ها صبر کنید تا نامتان در شمار همسایگان نیکوکار ثبت شود.

در برخی روایات، اشاره شده یکی از بلاهایی که مؤمن در دنیا به آن دچار می‌شود، همسایه‌ای است که او را اذیت می‌کند.^۳ شاید با این نگاه امیدوارانه که لابد خداوند متعال مرا مؤمن محسوب کرده است که به این بلا گرفتار شده‌ام، راحت‌تر بتوان تلخی اذیت‌های همسایگان را تحمل کرد.

نگاهی و گناهی

رعایت تقوای چشم و خودداری از نگاه‌های حرام، به‌ویژه در ساختمان‌هایی که بر خانه‌های مردم اشراف دارند، از دیگر بایسته‌های شرعی و اخلاقی سکونت در مجتمع‌های آپارتمانی است. در این مجموعه‌ها، با توجه به نزدیکی خانه‌ها و اشراف پنجره‌ها بر منازل اطراف،

۱. شیخ مفید، *الأمالی*، ص ۳۵۰: «رسولُ الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: أحسنُ مُجاوَرَةَ مَنْ جاوَرَكَ، تَكُنْ مُؤْمِنًا.»

۲. ابن شعبه حرانی، *تحف العقول*، ص ۴۰۹: «الإمامُ الكاظمُ علیه‌السلام: لیسَ حُسنُ الجِوارِ كَفَّ الأذى، ولكن حُسنُ الجِوارِ الصَّبْرُ علی الأذى.»

۳. شیخ صدوق، *عیون أخبار الرضا علیه‌السلام*، ج ۲، ص ۳۳: «قالَ رسولُ الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ما كانَ وما یكونُ إلی یومِ القیامةِ مؤمنٌ إلیا ولَهُ جارٌ یؤذیه؛ از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم روایت شده: تا روز قیامت مؤمنی نبوده و نخواهد بود؛ جز آنکه همسایه و همدمی دارد که پیوسته او را می‌آزارد.»

مجلس بیست و پنجم: همسایه‌های آسمان ■ ۳۲۹

زمینه برخی وسوسه‌های شیطانی و حرام برای نفس فراهم می‌شود و گاهی باعث نگاهی و گاهی می‌گردد؛ نگاه کوتاه و بی‌ارزشی که به جهت شهوتی زودگذر، انسان را به غصه و اندوهی طولانی دچار می‌سازد.^۱

رعایت حریم‌ها و ضوابط شرعی در ارتباط با نامحرم در محیط‌های بسته‌ای مانند خانه‌های آپارتمانی، از ضرورت‌های دیگری است که کم‌توجهی به آن، عواقب جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت. باید دانست که نامحرم، نامحرم است؛ هرچند دختر همسایه دیواره‌دیوار باشد و حفظ حجاب و عفاف در پوشش و گفتار و رفتار، در مقابل همه نامحرمان لازم است؛ حتی اگر طرف مقابل، پسر همسایه روبه‌رویی باشد.

به امید آنکه با به‌کار بستن دستورات شرع مقدس در زندگی شخصی و اجتماعی خود، نمونه‌ای از رفتارهای اسلامی و انسانی را در ارتباط با همسایگان به نمایش بگذاریم. بدیهی است که حُسن همسایه‌داری، به فرموده اهل بیت علیهم‌السلام موجب زیاد شدن رزق و روزی^۲ و آبادی شهرها و طولانی شدن عمرها می‌شود.^۳

---

۱. شیخ طوسی، *الأمالی*، ص ۵۳۳: «عن النبی صلی‌الله‌علیه‌وآله: رَبُّ شَهْوَةِ سَاعَةٍ تُورِثُ حُزْنَ طَوِيلًا؛ پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله

فرمود: بسا لذتی که دمی بپاید؛ اما اندوهی دراز بر جای گذارد.»

۲. محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی)، *الوافی*، ج ۵، ص ۵۱۵: «عن الصادق علیه‌السلام: حُسنُ الْجِوَارِ یَزِيدُ فِی الرِّزْقِ.»

۳. فیض کاشانی، *تفسیر الصافی*، ج ۱، ص ۴۴۹: «عن الصادق علیه‌السلام: حُسنُ الْجِوَارِ یُعَمِّرُ الدِّبَارَ، وَیَزِيدُ فِی الْأَعْمَارِ.»